

Masarykova univerzita

Právnická fakulta

Rola práva a justície v otázke liberalizácie spoločnosti – problematika interrupcií

(Súťažná esej: Ius et Societas)

Tomáš Vavro
2009/2010

Magisterský študijný program: Právo a právni věda

Kontaktné údaje

Tomáš Vavro
Zádubnie 291, 010 03 Žilina, Slovensko

Tel. +421949324428, +420775338348
E-mail: tomvavro@gmail.com

Prehlásenie

Prehlasujem, že som esej na tému: *Rola práva a justície v otázke liberalizácie spoločnosti – problematika interrupcií* spracoval sám a uviedol som všetky použité pramene. Dávam súhlas s prvým zverejnením svojej eseje vyhlasovateľmi súťaže alebo spolupracujúcimi inštitúciami v papierovej, či elektronickej podobe.

Obsah

Úvod	4
1.1 O interrupciách obecnne	6
1.2 Prístup v USA a EÚ	8
1.2.1 Prípád Roe v. Wade	8
1.2.2 Súdna prax ESLP a Európskej komisie pre ľudské práva	12
1.3 Argumentácia a prístup vo svete	15
2.1 Rozhodnutie Ústavného súdu SR - Pl. ÚS 12/01	20
2.2 Interrupčný zákon a Pl. ÚS 12/01	20
2.3 Pl. ÚS 12/01 a právne aspekty	21
2.4 Pl. ÚS 12/01 a spoločenské aspekty	25
Záver	28
Zoznam použitých prameňov	31

Prílohy

1. Obrazová príloha
2. Štatistická príloha

Úvod

Pri vyhlásení 3. ročníka ceny Ius et Societas som pomerne dlho rozmýšľal nad tým, ktorým javom a prečo je potrebné sa zaoberať z hľadiska vzájomného vzťahu spoločnosti a práva tak, aby predovšetkým rola súdnictva v tomto vzťahu a dôsledky jeho rozhodovacej činnosti boli zreteľné a pre čitateľa eseje dostatočne zaujímavé. Rýchlo som si uvedomil, že je nevyhnutné vybrať si vhodnú problematiku globálneho a nadčasového významu, vychádzajúc z kontextu historického vývoja a prístupu ľudského myslenia, vplyvu populačných teórií a morálky, no najmä vývoja a vplyvu autoritatívnej moci na spoločnosť, akou je štát a jeho normatívny systém.

Za ukážkovú a hodnú zamyslenia som preto zvolil problematiku interrupcií, vyvolávajúcu odveké vášnivé diskusie medzi laikmi, filozofmi, teológmi, lekármi či právnikmi, ktorá je podľa môjho názoru základným východiskom v následnom posudzovaní jednej z najzásadnejších otázok s ďalekosiahlymi dôsledkami – otázky života a práva o ňom rozhodovať, a ktorej je predovšetkým dnes venovaná značná pozornosť (hlavne v rýchlo sa rozvíjajúcej oblasti biomedicínskeho výskumu či genetického inžinierstva). Aj keď sa rozličné prístupy a metódy v priebehu dejín postupne vyvíjali, podstata tohto problému zostáva už niekoľko storočí stále rovnaká - rozhodovanie ženy, ktorá sa ocitá v ťažkej životnej situácii v dôsledku otehotnenia a z najrôznejších príčin očakávané dieťa nemôže alebo nechce mať. Práve táto problematika spoločne s úlohou štátu zabezpečiť liberálnu právnu úpravu a vytvoriť tak ženám podmienky pre realizáciu ich práv a slobodnej voľby je základnou otázkou, ktorou sa v mojej práci budem zaoberať.

Táto komplikovaná morálna, medicínska, no kladúc dôraz na podstatu eseje, právna dilema bola riešená nejednakrát v rozličných kútoch sveta, kde sa najmä v priebehu 20. a 21. storočia dočkala tiež rôznych záverov. Aby bol preto vplyv práva a justície na spoločnosť dostatočne zrejmý, všeobecný a významný, za ťažisko eseje som zvolil niektoré z rozhodnutí národných (a medzinárodných) súdov na najvyššej možnej úrovni, ktorých analýze venujem prvú časť mojej práce. Považujem pritom za vhodné poznamenať, že zameraním sa na rozbor jediného rozhodnutia by podľa mňa nebolo možné zachytiť vplyv liberalizácie v tejto problematike z globálneho hľadiska. Aby bol tento vplyv zároveň dostatočne blízky spoločenským pomeroch v Českej republike a na Slovensku, za ťažisko druhej časti práce som zvolil relatívne nedávne rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky Pl. ÚS 12/01 zo

dňa 4. 12. 2007 vo veci posudzovania ústavnosti zákona č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva.

V eseji budem používať predovšetkým pojmy interrupcia alebo umelé ukončenie tehotenstva (hovoríť o tomto lekárskom zákroku ako o prerušení je podľa mňa nesprávne, pojem potrat bol zas v histórii spájaný najmä so samovoľným ukončením tehotenstva). Taktiež považujem za dôležité pripomenúť, že význam pojmu interrupcia v mojej práci spočíva v umelom ukončení tehotenstva, teda vo vedomom a zámernom zákroku (rozlišujeme tiež interrupciu spontánnu, pri ktorej však o zameranom prejave vôle nemožno hovoriť). Nakoľko sa jedná o vysoko závažnú problematiku, na ktorú je možné nazerať z viacerých hľadísk (sociálne-ekonomické, zdravotnícke, náboženské či morálne), je vhodné na záver dodať, že cieľom mojej práce je zameranie sa na sociálne-právne hľadisko s dôrazom na úlohu štátu, vychádzajúc z rozboru jednotlivých súdnych rozhodnutí.

„Hranicu medzi oprávneným a neoprávneným ukončením tehotenstva určí až náš pocit, že sme nažive.“

Aristoteles

1.1 O interrupciách obecne

Interrupcia, latinsky abortus artificialis, je umelým ukončením tehotenstva chirurgickým zákrokom alebo chemickou látkou, pri ktorom je potrebné dôkladne zohľadniť viacero závažných faktorov, akými sú pokročilosť tehotenstva, zdravotné a genetické problémy či samotné dôvody, ktoré k tomuto zákroku viedli (či už je to násilie spáchané na žene alebo iné osobné pohnútky). Na základe nedávnych prieskumov sa odhaduje, že ročne vo svete podstúpi interrupciu okolo 41 miliónov žien (z toho približne polovica ilegálnym zákrokom, na následky ktorého zomiera ročne okolo 70 tisíc žien), čo potvrdzuje tiež Svetová zdravotnícka organizácia.¹ O spoločenskej závažnosti tohto problému preto podľa mňa nie je pochyb.

V dnešnej dobe prevládajú v spoločnosti predovšetkým dve zaužívané koncepcie prístupu k interrupciám, a to Pro-Choice a Pro-Life. Zástanci prvej skupiny sa snažia presadzovať práva žien a slobodu rozhodovať o svojej budúcnosti či telesnej integrite, zatiaľ čo prívrženci prístupu Pro-Life zastupujú práva nenarodených detí, argumentujúc hodnotou ľudského života, ktorý si zaslúži pozornosť a ochranu už pred narodením. Oba smery na podporu svojich argumentov často neváhajú v rámci rozličných kampaní využiť silne emotívne prirovnania či presvedčivú analógiu, ktorá však nie je vždy úplne správna (podobnou kampaňou sa v súvislosti s rozhodovaním Ústavného súdu SR budem zaoberať v neskorších kapitolách).

Rovnako z hľadiska práva možno konštatovať, že v súčasnosti vo svete pretrvávajú dve ustálené koncepcie potreby ochrany ľudského plodu, na základe ktorých sa odvíja tiež príslušná legislatívna úprava. Prvá z koncepcií tvrdí, že zárodok sa stáva človekom už v okamihu počatia, preto je nutná absolútna ochrana plodu počas celého trvania tehotenstva, zatiaľ čo druhá na tehotenstvo pozerá ako na dlhodobý proces, počas ktorého nie je možné jednoznačne určiť moment vzniku života (obecne však platí názor, že sa jedná o okamih, kedy je plod schopný opustiť telo matky a žiť mimo nej), a preto nie je absolútna ochrana nutná.²

¹ Guttmacher Institute: Facts on Induced Abortion Worldwide. Dostupné z:

http://www.guttmacher.org/pubs/fb_IAW.html

² ZÍMEK, J. *Právo na život*. 1. vydanie. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 17 – 25

FOOT, P., JARVIS THOMSON, J., SUMNER, L. W., QUINN W., DWORKIN, R., KISS, J. *Právo ženy? Štúdie o problematike interrupcií*. 1. Vydanie. Bratislava: KALLIGRAM, 2004, s. 22 - 52

Sám sa zastávam druhej koncepcie, pričom objasneniu tohto postoja sa budem bližšie venovať pri rozbere vybraných súdnych rozhodnutí.

Morálne hodnotenie a spoločenská prípustnosť či zákonné vymedzenie interrupcií predstavuje v mnohých krajinách sveta odveký etický problém (na základe bližšieho prieskumu je však možné tvrdiť, že vo väčšine štátov platí v súčasnosti opak). Vychádzajúc z kontextu historického vývoja je však podľa môjho názoru možné pozorovať určitý posun v myslení ľudí a celkovej sekularizácii mravov vo všetkých náboženských kultúrach³ či spoločenských vrstvách. V stredoveku sa v súvislosti s vplyvom katolíckej cirkvi stretávame s prevažným zákazom, i keď aj v tomto období môžeme naraziť na viacerých mysliteľov, ktorí interrupcie do istej miery neodsudzujú, a ktorých teórie sa tak stali základom argumentácie neskorších ako aj súčasných zástancov umelého ukončenia tehotenstva. Už v 13. storočí zastával Tomáš Akvinský teóriu oduševnenia – animácie plodu, podľa ktorej ľudská duša vstupovala do mužského plodu v štyridsiatom, do ženského v osemdesiatom dni života. Plod podľa neho nemôže mať vlastné záujmy skôr, ako duševný život.⁴ S podobným názorom prichádza tiež predstaviteľ opačnej kultúry, stredoveký islamský učenec Al-Ghazalí, ktorý za moment animácie považuje stodvadsiaty deň tehotenstva. Vzniká tak teória určitej hranice prípustnosti, ktorá je naplno diskutovaná a riešená až spolu s príchodom modernej medicíny a liberalizmu. Nikdy sa podľa mňa nehovorilo o interrupciách viac, než práve v posledných dvoch storočiach.⁵

Prvými krajinami, ktoré legalizovali interrupcie v 20. storočí, boli Sovietsky zväz (s nástupom stalinizmu boli však opäť zrušené), Mexiko, Island či Švédsko. Postupne ich nasledovali tiež ďalšie štáty v USA či Európe, pričom v súčasnosti napríklad prevažná väčšina členských krajín Rady Európy dovoľuje žene ukončiť tehotenstvo v prvom trimestri (90 dní trvania tehotenstva) bez obmedzenia spočívajúceho v uvedení dôvodu. Rada Európy dokonca prijala 16. apríla 2008 na svojom zasadnutí v Štrasburgu rezolúciu "Prístup k legálnej a bezpečnej interrupcii v Európe", ktorá vyzýva členské štáty k tomu, aby dekriminalizovali umelé ukončenie tehotenstva. Správa bola prijatá väčšinou hlasov, keď 102 poslancov hlasovalo za, 69 proti a 14 sa hlasovania zdržalo.⁶

Otázku umelého ukončenia tehotenstva mnohokrát riešila napokon tiež početná judikatúra vo viacerých oblastiach sveta. Pravdepodobne najznámejším a jedným z

³ Postoj evanjelikov napríklad v súčasnosti pripúšťa použitie antikoncepcie. Judaizmus interrupcie ospravedlňuje zo závažných dôvodov, moslimské školy pripúšťajú interrupciu v prípade ohrozenia života ženy.

⁴ Prvým oficiálnym odmietnutím takéhoto názoru zo strany cirkvi sa stal až dekrét pápeža Piusa 9. z r.1869, v ktorom prehlásil, že umelé ukončenie tehotenstva v rannom štádiu bude trestané exkomunikáciou.

⁵ FOOT, P., JARVIS THOMSON, J., SUMNER, L. W., QUINN W., DWORKIN, R., KISS, J. *Právo ženy? Štúdie o problematike interrupcií*. 1. Vydanie. Bratislava: KALLIGRAM, 2004, s. 114

⁶ TASR: Štrasburg vyzval na zlegalizovanie interrupcií. Dostupné z: <http://dnes.atlas.sk/svet/189085>

najvýznamnejších v danej problematike sa stal prípad Roe vs. Wade, ktorým sa zaoberal Najvyšší súd USA. Tento spor je dodnes platným precedensom napriek niektorým ďalším úpravám a dodatkom.⁷ Rozhodnutie Najvyššieho súdu podľa môjho názoru otvorilo v USA nové možnosti, no zároveň výrazne ovplyvnilo ďalšie nazeranie na danú problematiku vo svete, a preto sa ním budem bližšie zaoberať v ďalšej kapitole mojej eseje.

Okrem judikatúry národných súdov zohráva pri výklade práva na život a posudzovaní interrupcií významnú úlohu v neposlednom rade tiež Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a Európska komisia pre ľudské práva (ďalej len „Komisia“). Aj niektorými z ich najvýznamnejších rozhodnutí sa preto budem v tejto práci bližšie zaoberať, nakoľko ich výklad má taktiež zásadný dopad na Európske štáty či nazeranie na interrupcie tam, kde ešte stále predstavujú spoločenský a etický problém.

Napriek líšiacej sa právnej úprave či výkladu súdov v jednotlivých krajinách som však presvedčený o tom, že smerovanie danej problematiky sa celosvetovo stretáva v rovnakom závere, ktorý má pre spoločnosť mimoriadny a širokospektrálny význam (viď napríklad v úvode spomínaný pokrok v oblasti biomedicínskych technológií, no taktiež nižšie uvedené sociálne aspekty): Interrupcie sú legálne.

1.2 Prístup v USA a EÚ

1.2.1 Prípad Roe v. Wade

Ako som už vyššie uviedol, prípad Roe v. Wade je považovaný za jeden z najvýznamnejších precedensov v otázke legality interrupcií v Spojených Štátoch, ale aj vo svete, preto jeho analýzu a základný popis považujem za dôležitý a hodný zreteľa.

Po tom, čo bola Jane Roe (vlastným menom Norma L. McCorvey) neúspešná pri dovolávaní sa svojho práva na interrupciu v štáte Texas⁸, obrátila sa prostredníctvom svojich advokátiek k Najvyššiemu súdu USA vo Washingtone.⁹ Proti nej sa na strane Texasu postavil známy prokurátor, Henry Wade, ktorý počas svojej právnickej kariéry dovtedy neprehral jediný prípad (aspoň tak sám tvrdil). Po dôkladnom zvážení všetkých skutočností Najvyšší

⁷ Rozhodnutie Najvyššieho súdu je dostupné na internetovej stránke <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?court=US&vol=410&invol=113>

⁸ Zákony štátu Texas pripúšťali interrupciu len v prípade znásilnenia či incestu. Samotný zákrok alebo poskytnutie prostriedkov na umelé ukončenie tehotenstva v ostatných prípadoch sa trestalo odňatím slobody na 2 – 5 rokov (4 – 10 bez zvolenia ženy), prípadná smrť matky bola klasifikovaná ako vražda.

⁹ Obhajoba založená na 14. dodatku (právo na súkromie) a 9. dodatku (právo na ochranu osobného, manželského, rodinného a sexuálneho života)

súd vo svojom rozhodnutí v pomere hlasov 7 ku 2 (s rozhodnutím sa nestotožnili len sudcovia White a Rehnquist) napokon vyhlásil za protiústavné ustanovenie zákona, ktorý v Texase znemožňoval slobodný prístup k interrupciám. Argumentoval tak na základe 14. dodatku americkej ústavy a predošlých precedensov (Skinner v. Oklahoma a Griswold v. Connecticut), ktoré implicitne chránili právo na súkromie ženy.

Súd preto odvolaniu Jane Roe vyhovel a vyslovil nasledovné tvrdenie:

„Nesúhlasíme s tým, aby štát Texas na základe prijatia jednej z teórií života smel potlačovať práva tehotnej ženy. Každopádne opakujeme, že štát má dôležitý a legitímny záujem na zachovanie a ochranu zdravia tehotnej ženy, a že má i ďalší dôležitý a legitímny záujem na ochrane potenciálneho ľudského života. Význam oboch záujmov s postupujúcim tehotenstvom narastá a v určitom okamihu sa stáva naliehavým. Za obrat k naliehavosti môžeme považovať približne koniec prvého trimestra. To však znamená, že vo fáze tehotenstva pred "obratom k naliehavosti" môže ošetrojúci lekár po konzultácii s pacientkou sám na základe vlastného úsudku rozhodnúť o ukončení jej tehotenstva bez toho, že by mal na toto rozhodnutie štát akýkoľvek vplyv.“¹⁰

Vyššie spomínaný 14. dodatok znie: „Všetky osoby narodené alebo naturalizované v Spojených štátoch a podriadené ich jurisdikcii sú občanmi Spojených štátov a štátu, ktorého sú obyvateľmi. Žiaden štát nemá právo vydať alebo vykonávať zákon, ktorý by obmedzoval slobody alebo výsady občanov Spojených štátov...“

Na základe uvedeného je preto podľa mňa možné tvrdiť (odhliadnuc od 9. dodatku, na ktorý sa Roe v danom prípade taktiež odvolávala), že dikcia 14. dodatku v USA de facto nepojednáva priamo o práve na súkromie a už vôbec nie o práve na život či umelé ukončenie tehotenstva. Zaujímavé pritom je, že ani samotní sudcovia sa nezhodli na tom, kde presne je ústavná výsada práva na súkromie obsiahnutá, a tak sa stali pre sporný prípad najdôležitejšou oporou predošlé precedensy, ktoré toto právo zakotvili len implicitne. Kritici rozhodnutia preto často argumentujú tým, že spor bol čisto teoretický. Ich argumentácia navyše spočíva v tom, že Najvyšší súd sa prípadom nemal zaoberať taktiež z dôvodu, že sa dieťa už narodilo a Jane Roe v skutočnosti nebola znásilnená, čo napokon sama priznala. Tieto skutočnosti však podľa mňa nemôžu mať za následok popretie práva na súkromie, aj keď je zakotvené len implicitne, nakoľko toto právo patrí medzi základné, nezadateľné a náleží rovnako všetkým príslušníkom ľudskej spoločnosti (aj napriek ďalšej významnej skutočnosti na zváženie, čo všetko možno v súčasnosti do práva na súkromie zahrnúť).

¹⁰ KUKLÍK, S. *Dějiny angloamerického práva*. 1. Vydanie. Praha:Linde, 2007, s. 797

Najvyšší súd tak v posudzovaní kolízie medzi právom na život a právom na súkromie ženy dospel k zásadnému východisku, ktoré v riešení danej problematiky pokladám za najrozumnejšie a „spravodlivé“, a síce striktným stanovením hranice po zodpovedaní otázky: Kedy možno život považovať za objektívnu hodnotu a kedy za subjekt hodný ústavnoprávnej ochrany? Súd preto zaujal stanovisko, podľa ktorého je možné, aj keď v praxi problematcky, určiť hranicu prípustnosti interrupcií. Hranicu, kedy plod možno považovať za zvláštny objekt práv¹¹ (alebo jeho život za proklamovanú objektívnu hodnotu) a kedy za subjekt, ktorý je nositeľom práv základných. Najvyšší súd takouto hranicou stanovil koniec prvého trimestra, teda 90. deň trvania tehotenstva.

Napokon sa dostávame k otázke záujmu a úlohy štátu v zabezpečení liberálnej právnej úpravy a vytvorení podmienok pre realizáciu práv žien a ich slobodnej voľby, ktorá je pre celkový spoločenský dopad zásadnou.¹²

Strana obhajujúca možnosť interrupcie v prípade Roe v. Wade sa k tejto otázke v čase rozhodovania vyjadrila tvrdením, že legislatíva v Texase nebola prijatá za účelom ochrany nenarodeného života, ale života matky. Podľa advokátiek Jane Roe tomu nasvedčovala minimálne trestneprávna legislatíva, podľa ktorej žena (nie však lekár) nemohla byť odsúdená za to, že si sama ukončí tehotenstvo alebo bude napomáhať inému, aby na nej tento zákrok vykonal. Na druhej strane je však podľa mňa vhodné, aby štát v určitom momente a v primeranej miere zasiahol v rámci ochrany svojich záujmov nie len na zachovaní života matky, ale tiež plodu (týmto momentom je v prípade amerického rozhodnutia vyššie spomínaný „obrat k naliehavosti“).

Aj Najvyšší súd sa koniec koncov k záujmu štátu vyjadril slovami: „Štát má dôležitý a legitímny záujem na zachovanie a ochranu zdravia tehotnej ženy... má i ďalší dôležitý a legitímny záujem na ochrane potenciálneho ľudského života.“ Nevyslovil tak jednoznačne, koho (resp. čoho) ochrane prikladá vyššiu dôležitosť, avšak prakticky v tomto prípade

¹¹ „Lidský život je forma existence, ne právní subjekt.“ FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2004. Str. 62

„Každý, t.j. nositeľ práv deklarovaných Listinou, je pouze takový lidský život, který je již narozen, zatímco pro „nenarozený lidský život platí instruktátní ustanovení čl. 6 odst. 1 věty druhé.“ KÜHN, Z. *Ochrana lidského plodu v trestním právu*. 1. Vydanie. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1998. Str. 52. „Keďže žiaden ľudský plod ešte nezískal schopnosť ani základného rozumového jednania, je pre nenarodené dieťa pojmovo nemožné mať akékoľvek práva stanovené zákonom („...to possess any legal rights...“).“ WELLMAN, C: *Medical law and moral rights*. 1. Vydanie. Dordrecht: Springer, 2005. Str. 84.

¹² Je vhodné poznamenať, že k úlohe jednotlivca sa vyjadril tiež Ronald Dworkin, profesor práva na univerzite v New Yorku, podľa ktorého rozhodnutie ženy podstúpiť interrupciu neovplyvňuje len ju samotnú, ale aj hodnoty, ktoré zdieľajú všetci. Podobný názor zastáva tiež Jürgen Habermas, profesor filozofie vo Frankfurte. Podľa neho nemožno otázky života zúžiť iba na biologickú úroveň, nakoľko pojednávajú hlavne o jeho kvalite, ktorá je utváraná spoločnosťou

zvíťazila sloboda ženy rozhodnúť sa. V tom vidím ďalší dôvod, pre ktorý Najvyšší súd právo na súkromie potvrdil, nakoľko podľa môjho názoru niektorí sudcovia ako osoby môžu pokladať umelé ukončenie tehotenstva za amorálne, no tento ich dojem nemôže mať vplyv na samotné rozhodnutie, pretože povinnosťou sudcov je definovanie slobody pre všetkých (je však otázne, nakoľko v posudzovaní proklamácie práva a slobody sudcovia Najvyššieho súdu zvažili tiež sociálny a ekonomický aspekt problematiky).

Konkrétne dôsledky tohto rozsudku na úrovni jednotlivých štátov USA v otázke zabezpečenia možnosti slobodnej voľby žien je tak podľa mňa možné rozdeliť predovšetkým na komisívny a omisívny prístup. Prvý prístup spočíva v zavedení liberálnej legislatívy (s týmto riešením však prišla iba hrstka štátov USA), zatiaľ čo druhý charakterizuje obmedzenie legislatívnych aktivít tých členských štátov, kde by časť verejnosti uprednostnila proti interrupčnú legislatívu.

Medzi týmito prístupmi sa však objavil tiež určitý spôsob obchádzania sporného precedensu, a síce prijímaním predpisov zamedzujúcich ženám prístup k užívaniu verejných fondov či zdravotníckych zariadení, kde bola interrupcia vykonávaná. Za zmienku stojí tzv. Hydov dodatok na federálnej úrovni či program Medicaid¹³ na úrovni jednotlivých štátov (napríklad Connecticut či Pensylvánia). Najvyšší súd niektoré z podobných obmedzení podporil, keď sa k otázke štátnej pomoci vyjadril, že Ústava USA neukladá členským štátom povinnosť hradiť výdaje spojené s tehotenstvom chudobných žien alebo hradiť zdravotné výdaje chudobných ľudí vôbec.¹⁴

Čo sa týka roviny politickej, aj v súčasnosti je daný spor predmetom búrlivých diskusií a konfliktov republikánov s demokratmi. V konečnom dôsledku majú podobné diskusie či programové vyhlásenia politických strán zásadný dopad najmä na spoločnosť, v ktorej tak otázka liberalizácie rezonuje ešte dlho po vynesení rozsudku.

Na základe uvedeného preto možno konštatovať, že v prípade amerického právneho systému tak vynesení rozsudku v prípade *Roe v. Wade* došlo k vytvoreniu dôležitého precedensu (aj napriek niektorým neskorším úpravám), na základe ktorého vo všeobecnosti samotná možnosť voľby ženy nebola podstatne obmedzená, a ktorý nasledovali tiež ďalšie ústavné súdy po celom svete. Stratégia ilegalizácie interrupcií by v Spojených štátoch mala podľa môjho názoru za následok skôr zvýšenie rizika úmrtnosti a interrupčnú turistiku než

¹³ Program *Medical Assistance*, zavedený v roku 1965.

¹⁴ BALL, H. *The Supreme Court in the intimate life of Americans: birth, sex, marriage, childrearing, and death*. New York : New York University Press, 2002, s. 101-103, 113-114.

zníženie počtu umele ukončených tehotenstiev. Myslím si, že ujma, ktorú by štát mohol ženám spôsobiť odoprením ich možnosti voľby, je tak dostatočne zrejmá, a preto vylúčenie možnosti absolútneho (alebo značne limitovaného) zákazu je podľa mňa správnym riešením.

1.2.2 Súdna prax ESLP a Európskej komisie pre ľudské práva

V posledných rokoch je podľa môjho názoru možné pozorovať prenikanie problematiky medzinárodných inštrumentov slúžiacich na ochranu ľudských práv z úzkeho okruhu špecialistov z radov akademickej obce či medzinárodných odborníkov aj do sféry záujmu verejnosti. Jedným z nich je tiež Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Európsky dohovor“ či „Dohovor“)¹⁵, garantujúci nedotknuteľnosť osobnosti, vládu práva, pluralizmus a toleranciu v spoločnosti. Individuálne podania domáhajúce sa týchto práv na úrovni Komisie a ESLP pritom podľa mojich zistení možno v súčasnosti rátať na desaťtisíce. Aj keď jednotlivé rozsudky nemajú formálnu silu precedensu, svojou autoritou sa mu de facto približujú, čím významne vedú k rozvíjaniu noriem obsiahnutých v Dohovore, ako aj k ovplyvňovaniu interpretácie pri možných sporoch na úrovni jednotlivých ústavných súdoch, ktoré rozhodovaciu činnosť ESLP priebežne sledujú (ako tiež v prípade Ústavného súdu SR). Zameriam sa však v prvom rade na výklad článku 2. Európskeho dohovoru, ktorý pojednáva o práve na život.¹⁶

Na úvod je podľa mňa zaujímavé poznamenať, že výklad Európskeho dohovoru, z ktorého ESLP a Komisia vychádza, sa do značnej miery líši od výkladu Amerického dohovoru o ľudských právach. Na rozdiel od amerického práva, podstatou výkladu Komisie a ESLP je skutočnosť, že Dohovor sa de iure vzťahuje na osoby iba od okamihu narodenia. Preto si myslím, že fakticky všetky prípadné spory na úrovni Komisie a ESLP ohľadne zakázania interrupcií (v akomkoľvek rozsahu), sú všeobecne už vopred odsúdené na neúspech (bližšie vysvetlenie pri rozoberaných sporoch). V prípade Komisie a ESLP totiž vystáva zásadný problém, že sťažnosť na porušenie ľudských práv môže viesť iba poškodený subjekt práva a súdny spor možno viesť iba proti štátu.¹⁷ Európska komisia pre ľudské práva preto zamietla viaceré sťažnosti z dôvodu nedostatku procesnej legitímácie, keď zistila, že sťažovateľ nie je osobou poškodenou namietaným porušením Dohovoru v článku 2. Ten konkrétne stanoví: „Právo každého na život je chránené zákonom. Nikoho nemožno úmyselne

¹⁵ Slovenská republika ratifikovala Dohovor 1. Januára 1993

¹⁶ ŠTURMA, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 1. Vydanie. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 23 - 27

¹⁷ Olga Pietruchová: Interrupcie a právo. Dostupné z: http://www.rodicovstvo.sk/interrupcie_pravo.htm

zbaviť života okrem výkonu súdom uloženého trestu nasledujúceho po uznaní viny za spáchanie trestného činu, pre ktorý zákon ukladá tento trest.“ Európsky dohovor tak na rozdiel od Amerického dohovoru o ľudských právach nerieši priamo otázku, či sa právo na život vzťahuje aj na ľudský plod, a práve v tom vidím najzásadnejší rozdiel v interpretácii Najvyššieho súdu USA, ESLP a Ústavného súdu SR.

Medzi najvýznamnejšie prípady, ktorými sa v otázke interrupcií zaoberala Komisia a ESLP, považujem:

1. prípad Paton v. Spojené kráľovstvo (1980)
2. prípad Vo v. Francúzsko (2004).

Ad 1) V prípade Paton v. Spojené kráľovstvo sa manžel snažil zabrániť tomu, aby jeho tehotná manželka podstúpila interrupciu.¹⁸ Odvolal sa preto na článok 2 Dohovoru a argumentoval tým, že interrupcia by znamenala pre plod porušenie jeho práva na život. Komisia konštatovala, že slovo „každý“ („toute personne“) v dohovore nezahŕňa plody¹⁹, a preto plod nemôže disponovať právom na život. Čo je dôležité, užitie slova „každý“ sa podľa Komisie vzťahuje len na prípady po narodení a nič nenaznačuje tomu, aby bolo použiteľné aj predtým. Komisia sa tak nezaoberala otázkou, kedy začína život, ale či nenarodený život spadá do výkladu článku 2. K tomuto záveru Komisia poznamenala, že už v čase vzniku Dohovoru zákony zmluvných štátov s jedinou výnimkou dovoľovali interrupciu v prípade ohrozenia života ženy a od tej doby smerujú k ďalšej liberalizácii.

Európska komisia pre ľudské práva v danom prípade uviedla: „život plodu je úzko prepojený so životom tehotnej ženy a nemôže byť posudzovaný v izolácii od neho. Ak by článok 2 mal zahŕňať plod a jeho ochrana podľa tohto článku by bola chápaná ako absolútna, interrupcia by musela byť považovaná za zakázanú dokonca aj vtedy, ak by pokračovanie tehotenstva predstavovalo vážne riziko pre život tehotnej ženy. To by znamenalo, že ‚nenarodený život‘ plodu by bol považovaný za majúci vyššiu hodnotu než život tehotnej ženy.“²⁰

Aj keď je materstvo a tehotenstvo prirodzeným predpokladom ľudskej reprodukcie, nie vždy je však pre ženu alebo vývoj jej plodu žiaduci. V prípade Paton v. Spojené kráľovstvo tak Komisia nepotvrdila len slobodu ženy rozhodnúť sa, no taktiež sa toto stanovisko stalo prvotným a následne oporným v prípade ďalších individuálnych sporov na

¹⁸ Predtým anglický High Court na jednej strane poukázal na zásadu z rímskeho práva, podľa ktorej interrupcia vykonaná bez súhlasu otca znamená zločin, na strane druhej poukázal na rozhodnutie Najvyššieho súdu USA.

¹⁹ Komisia dospela k názoru, že Dohovor nedefinuje nenarodený život.

²⁰ Podrobnosti o prípade dostupné na: www.iwraw-ap.org/protocol/cases/Paton_v_UK.doc

úrovni Komisie a ESLP, akými sú R.H. v. Nórsko (1992), Boso v. Taliansko (2002) či nižšie uvedený prípad Vo v. Francúzsko (2004)²¹. Práve v tom, že prípad Paton v. Spojené kráľovstvo položil základy argumentácie v danej problematike na celoeurópskej úrovni, no taktiež na národnej úrovni štátov viazaných Dohovorom, vidím jeho najväčší význam a prínos.

Ad 2) V prípade Vo v. Francúzsko súd opäť odmietol rozšíriť právo na život podľa článku 2 na plody. Sťažovateľka Vo, ktorá v dôsledku hrubej chyby lekárov v Lyone, keď si ju omylom pomýlili s inou pacientkou²², potratila plod chceného tehotenstva tvrdila, že obhajoba plodom nárokovaného práva na život si vyžadovala, aby bola doktorovi uložená trestná sankcia založená na neúmyselnom zabití. Súd vychádzal z predošlej judikatúry chrániacej právo žien na interrupciu v zmysle Dohovoru a konštatoval, že „nenarodené dieťa nie je považované za „osobu“ priamo chránenú článkom 2 Dohovoru“. Súd sa zreteľne vyjadril, že aj keď štáty majú určitý stupeň voľnosti v rozhodovaní o tom, či je interrupcia k dispozícii, obmedzenia interrupcie, ktoré zasahujú do ženských základných ľudských práv by porušili Dohovor. Keďže v prípade Vo práva a záujmy tehotnej ženy neboli v rozpore s plodom, súd tiež uznal, že štáty majú diskrečnú právomoc alebo voľnosť v rozhodovaní o tom, či budú chrániť plod. Práve v tom vidím najzásadnejší význam tohto prípadu.

Súčasne však súd odmietol možnosť zaobchádzať s plodom ako s „osobou“ dokonca aj tam, kde neexistuje rozpor s právami ženy. Namiesto toho, nakoľko „život plodu bol úzko spojený so životom matky a mohol byť chránený prostredníctvom nej,“ súd rozhodol, že Francúzsko nemalo podľa Dohovoru povinnosť trestne stíhať zavinenie doktora ako formu zabitia. Rozhodnutie v prípade Vo preto podľa mňa opäť jasne potvrdzuje predchádzajúce rozhodnutia Európskej komisie, ktoré chránia základné právo ženy na bezpečnú interrupciu, keď jej práva a záujmy sú v rozpore s právami a záujmami plodu, čo prakticky znamená, že právo na život nascitura je limitované právami a záujmami matky.²³

Na základe uvedeného preto možno sumarizovať, že v rámci Európskej únie neexistuje jednotná úprava problematiky umelého ukončenia tehotenstva, ktorá by zjednotila

²¹ Zaujímavým sa podľa mňa javí tiež nedávne rozhodnutie Tysiac v Poľsko (2007), ktoré v súvislosti s terapeutickou interrupciou pojednáva o ochrane súkromia podľa článku 8 Dohovoru., alebo Evans v. Spojené kráľovstvo vo veci ochrany embrií oplodnených in vitro (taktiež zamietavá argumentácia na základe článku 2 a 8 dohovoru).

²² Thi-Nho Vo ako poškodená a Thi Thanh Van Vo ako pacientka, ktorej malo byť odstránené vnútromaternicové teliesko.

²³ President and fellows of Harvard College, Harvard Human Rights Journal: VO V. FRANCE AND FETAL RIGHTS: THE DECISION NOT TO DECIDE. Dostupné z: <http://www.law.harvard.edu/students/orgs/hrj/iss18/goldman.shtml>

podmienky prípustnosti interrupcií v jednotlivých štátoch Únie, a preto v tomto prípade nemožno hovoriť o možnosti celo regionálnej liberálnej úpravy, ktorá by ženám zabezpečila možnosť slobodnej voľby. Táto skutočnosť je daná faktom, že otázka interrupcií nespadá do komunitárneho práva, čo znamená, že je v zvrchovanej kompetencii každého štátu, ako bude táto problematika upravená Jediný dokument platný pre členov EÚ, ktorý však má len doporučujúci charakter, je v úvodnej kapitole spomenutá rezolúcia "Prístup k legálnej a bezpečnej interrupcii v Európe", prijatá Európskym parlamentom v roku 2008. Za najvýznamnejšiu preto považujem práve prax Komisie a ESLP. Vychádzajúc z uvedených prípadov preto možno konštatovať, že Európsky súd pre ľudské práva rovnako ako v prípade Najvyššieho súdu USA a sporu Roe v. Wade v Európe podnietil vznik určitého precedensu v oblasti právneho statusu nenarodených detí, ktorý môžu aplikovať ostatné európske krajiny viazané Dohovorom.

1.3 Argumentácia a prístup vo svete

Pred rozborom rozhodnutia Ústavného súdu SR je podľa mňa vhodné uviesť pre porovnanie tiež riešenie problematiky umelého ukončenia tehotenstva ďalšími významnými súdmi z iných oblastí sveta, ktoré sa k otázke interrupcií vyjadrili rôzne, ako aj prehľad súčasnej právnej úpravy vo svete. Túto kapitolu preto venujem kategorizácii legislatívneho prístupu z globálneho hľadiska či krátkemu prehľadu rozhodnutí niektorých ústavných súdov a citácii právnych viet, ktoré považujem za najzaujímavejšie.

1. Rakúsky a holandský ústavný súd:

Rovnako zamietli námietku o „právach plodu“ usilujúcu o zmenu vnútroštátnej legislatívy, ktorá liberalizovala prístup k interrupciám, konštatujúc okrem iného, že článok 2 Dohovoru by nemal byť interpretovaný tak, aby chránil nenarodené dieťa.²⁴

2. Francúzsky Conseil Constitutionnel:

V roku 1975 francúzska ústavná rada potvrdila ústavnosť interrupčného zákona vo Francúzsku a bezvýhradne prijala názor, že plod nie je subjektom oprávneným na ochranu podľa francúzskej ústavy.

²⁴ Rozhodnutie rakúskeho ústavného súdu, 39 Erkenntnisse und Beschlüsse des Verfassungsgerichtshofes (1974) zhrnutý v Annual Review of Population Law, Vol. I, 49 (1974); Rozhodnutie holandského ústavného súdu, Juristenvereniging Pro Vita v. De Staat der Nederlanden (1991), zhrnutý v Annual Review of Population Law, 1991, Vol. 19, č. 5, 179-80 (1991).

Vo svojom rozhodnutí z dňa 15. januára 1975 francúzsky Conseil Constitutionnel uviedol: „Interrupčný zákon rešpektuje slobodu ľudí, ktorí sa uchýlili k umelému ukončeniu tehotenstva, či už z dôvodu tiesne alebo na základe potrebného zdravotníckeho zákroku. V dôsledku toho interrupčný zákon nie je v rozpore s článkom 2 Dohovoru.“²⁵

3. Najvyšší súd v Kanade:

Aj keď sa regulácia či prístup k umelému ukončeniu tehotenstva v krajine regionálne líši, Kanada patrí k štátom s liberálnym prístupom k interrupciám. Prispel k tomu v nemalej miere tiež kanadský najvyšší súd, ktorý v roku 1988 zrušil reštriktívny článok 251 kanadského trestného zákonníka, zavádzajúceho špecializované interrupčné komisie, ktorý bol podľa Najvyššieho súdu v rozpore s článkom 7 kanadskej Listiny práv a slobôd.

Najvyšší súd vo svojom rozhodnutí konštatoval: „Právo na slobodu zaručuje stupeň osobnej autonómie v otázkach dôležitých rozhodnutí priamo ovplyvňujúcich súkromný život jednotlivca. Rozhodnutie zachovať či ukončiť tehotenstvo je zásadne morálnym rozhodnutím, odpovedajúcim výlučne svedomiu jednotlivca, pričom jeho ochrana v slobodnej a demokratickej spoločnosti musí byť pre štát prvoradá.“²⁶

4. Nemecký Bundesverfassungsgericht:

Aj napriek konštatovaniu, že ústavná ochrana života sa vzťahuje taktiež na nenarodené deti, nemecký ústavný súd rozhodol, že interrupcia by mala zostať technicky nelegálnou, avšak v prípade, keď si tehotná žena zvolí interrupciu po tom, ako navštívila odborného poradcu, nemala by byť trestne stíhaná.²⁷

Kľúčovú úlohu pritom zohrali rozhodnutia:

Schwangerschaftsabbruch I – vykonanie interrupcie v prvom trimestri je beztrestné, neskôr len zo zákonných dôvodov.²⁸

Schwangerschaftsabbruch II – súd v tomto rozhodnutí zrušil ustanovenia trestného zákonníka v rozsahu, v akom deklarovali zákonnosť ukončenia tehotenstva bez dostatočných podmienok.²⁹

²⁵ Rozhodnutie č. 74-54 z 15 januára 1975, Loi relative à l'interruption volontaire de la grossesse. Dostupné z: <http://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/1974/7454dc.htm>.

²⁶ Rozhodnutie kanadského najvyššieho súdu z 28. 1. 1988 v prípade Morgentaler et al. v. Her Majesty The Queen, 1 S.C.R. 30. Dostupné z: <http://scc.lexum.umontreal.ca/en/1988/1988scr1-30/1988scr1-30.html>

²⁷ Veľvyslanectvo Nemecka, Questions & Answers about Germany: Health Care, Health Issues and Social Welfare: Health Issues: Is Abortion Legal?. Dostupné z: http://www.germany-info.org/relaunch/info/facts/facts/questions_en/health/healthissues3.html

²⁸ Rozsudok nemeckého ústavného súdu z 25. 2. 1975, BVerfGE 39

²⁹ Rozsudok nemeckého ústavného súdu z 28.5. 1993, 2 BvF 2/90

5. Ústavný súd v Mexiku:

Interrupcie v Mexiku sú predmetom lokálnej legislatívy, avšak rozhodnutie Ústavného súdu sa v posudzovaní umelého ukončenia tehotenstva stalo významným medzníkom, keď Súd túto legislatívu obmedzujúcu slobodu žien označil za protiústavnú. Vo svojom rozhodnutí z 28. Augusta 2008 Ústavný súd uviedol: „Potvrdenie absolútnej ústavnej ochrany života počas tehotenstva by viedlo k porušeniu základných práv žien.“³⁰

6. Vyšší súd Južnej Afrike v rozhodnutí *Christian Lawyers Association of South Africa and others v. Minister of Health and others* uviedol:

„Ak by sa § 11 vykladal ako poskytujúci ústavnú ochranu životu plodu, malo by to ďalekosiahle a neočakávateľné následky. Život plodu by užíval rovnakú ochranu ako matkin. Interrupcia by bola ústavne zakázaná napriek tomu, že tehotenstvo by predstavovalo vážne ohrozenie pre život matky. Zákaz by sa uplatnil dokonca vtedy, ak by tehotenstvo bolo následkom znásilnenia alebo incestu, alebo ak by bolo pravdepodobné, že dieťa, ktoré sa má narodiť, by trpelo ťažkými fyzickými alebo duševnými poruchami. Ak sú žalobcove tvrdenia správne, potom ukončenie ženinho tehotenstva by už viac nezakladalo trestný čin interrupcie, ale vraždy. Podľa nášho názoru navrhovatelia Ústavy nemohli uvažovať nad takýmito ďalekosiahlymi následkami bez toho, aby sa nevyjadrili v určitých pojmoch. Z vyššie uvedených dôvodov usudzujeme, že v zmysle Ústavy plod nie je právna osoba.“³¹

7. Ústavný súd Kolumbie v roku 2006 v otázke liberalizácie kolumbijského interrupčného zákona³²:

„Sexuálne a reprodukčné práva vyplývajú tiež z uznania, že rovnosť všeobecne a rodová rovnosť špeciálne i emancipácia žien a dievčat sú základom spoločnosti. Ochrana sexuálnych a reprodukčných práv je priamou cestou k ochrane dôstojnosti všetkých ľudských bytostí a krok vpred v pokroku ľudstva k sociálnej spravodlivosti.“³³

8. Napokon som za zaujímavý, no taktiež dôležitý považoval prístup Výboru pre ľudské práva (ďalej len „Výbor“), ktorý vykladá a monitoruje dodržiavanie Medzinárodného

³⁰ Sara Miller Llana: Mexico's Supreme Court upholds abortion law. Dostupné z: <http://www.csmonitor.com/World/Americas/2008/0829/p25s22-woam.html>

³¹ Rozhodnutie Vyššieho súdu v Južnej Afrike, *Association of South Africa and others v. Minister of Health and others*, 50 BMLR 241, (1998).

³² Donedávna v Kolumbii platil jeden z najprísnejších interrupčných zákonov na svete.

³³ Rozhodnutie Ústavného súdu Kolumbie, C-355/2005 (2007)

paktu o občianskych a politických právach zmluvnými štátmi, a ktorý už niekoľkokrát odsúdil striktné reštriktívne interrupčné zákony.

V roku 2005 sa Výbor venoval preskúmaniu individuálnej sťažnosti v Peru na základe Opčného protokolu k Medzinárodnému paktu o občianskych a politických právach. V tomto prípade Výbor rozhodol, že vláda Peru porušila svoje záväzky vyplývajúce z Paktu tým, že odoprela prístup sťažovateľky, K.L., k terapeutickému interrupcii. Výbor zistil, že štát nesie zodpovednosť podľa ustanovenia článku 7 tohto paktu (právo na ochranu pred mučením a krutým, neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním) za odopretie prístupu K.L. k interrupcii, ktorú potrebovala podstúpiť, aby sa tak vyhla vážnemu poškodeniu svojho duševného zdravia. Podľa Výboru tak záväzky štátu rešpektovať a zabezpečiť právo stanovené v článku 7 od neho vyžadujú, aby zabezpečil slobodný prístup k interrupciám. Výbor v prípade zanedbania takýchto záväzkov poukazuje najmä na dlhodobé následky, ktoré odopretie terapeutického interrupcie môže mať pre ďalší rozvoj a duševné zdravie ženy.³⁴

Pre doplnenie prehľadu z globálneho hľadiska je napokon podľa mňa vhodné na záver tejto kapitoly uviesť, že v súčasnosti rozlišujeme vo svete celkovo 5 kategórií interrupčnej legislatívy.³⁵

Prvou z nich je kategória úplne reštriktívnej úpravy, ktorá umelé ukončenie tehotenstva zásadne zakazuje alebo povoľuje vo výnimočných prípadoch ohrozenia života ženy. Do nej spadajú prevažne štáty Latinskej Ameriky, Afriky, Stredného východu a juhozápadnej Ázie (celkovo 75 zemí). Medzi krajiny, ktoré zakazujú interrupciu bez výnimiek, patrí napríklad Chile alebo Salvádor.

Druhá a tretia kategória pripúšťa umelé ukončenie tehotenstva v záujme ochrany zdravia ženy. Navzájom sa tieto dve kategórie od seba líšia definovaním ochrany zdravia ženy, pričom druhá z kategórií chráni iba zdravie fyzické, tretia kategória taktiež psychické zdravie ženy. Do druhej kategórie spadá 10% celkovej populácie v 33 krajinách sveta³⁶, tretiu kategóriu tvoria štáty relatívne liberálne, nakoľko umožňujú širokou interpretáciu pojmu ochrany mentálneho zdravia (či už v dôsledku znásilnenia, incestu alebo zlého socioekonomického postavenia). Problémom je však praktická dostupnosť možnosti interrupcie pre časté finančné obmedzenia. Patrí sem 20 krajín reprezentujúcich 2,6% svetovej populácie³⁷.

³⁴ Výbor pre ľudské práva: *K.L. v. Peru*, CCPR/C/85/D/1153/2003 [2005] UNHRC 64 (22 November 2005).

³⁵ Petr Kovář, J.Karhan: Stav a vývoj zákonodárství umělého přerušení těhotenství ve světě a u nás. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocianku=2006011310>

³⁶ Napr. Argentína, Peru či Bolívia

³⁷ Napr. Španielsko, Jamajka, Izrael

Štvrtú kategóriu tvorí 14 krajín sveta, v ktorých je interrupcia prípustná na základe zlej socioekonomickej situácie, ktorá by mala negatívny dopad nie len na ženu, ale aj plod a narodených potomkov.³⁸

Poslednú piatu kategóriu tvoria krajiny, ktoré pripúšťajú umelé ukončenie tehotenstva bez udania dôvodu. Vo väčšine týchto štátov je takmer všade interrupcia limitovaná hranicou 12. či 14. týždňa tehotenstva. V prípade ohrozenia života matky či plodu je však možná aj v neskorších štádiách tehotenstva (aj touto otázkou sa zaoberal slovenský ústavný súd). Táto kategória je z hľadiska pomeru k celkovej svetovej populácii najpočetnejšia. Tvorí ju 55 štátov s takmer 41% populácie.

Na základe uvedeného a vybraných súdnych rozhodnutí, ako aj na základe neopomenuteľného vplyvu globalizácie, je preto podľa môjho názoru možné vyjadriť predpoklad, že v budúcnosti sa riešenie tejto kontroverznej a v mnohých častiach sveta ešte stále konzervatívnej problematiky bude na „hracom poli“ zákonodarstva a justície uberať v prospech práva na súkromie ženy, teda cestou liberalizácie (i keď existuje tiež názor, že dané riešenie sa niekedy považuje za pseudoliberalizáciu). Trend posilňovania poslednej zo spomínaných kategórií je možné pozorovať hlavne za posledných 50 rokov. Liberalizácia tejto problematiky má za následok predovšetkým zlepšenie dostupnosti k umelému ukončeniu tehotenstva a zníženie úmrtnosti v súvislosti s nelegálnymi interrupciami.

Jedným z najvhodnejších príkladov je podľa mňa Rumunsko, kde kvôli vysoko reštriktívnej legislatíve zomieralo v 70. rokoch asi 100 žien na 100tisíc živo narodených v dôsledku nelegálne vykonanej interrupcie. Táto hodnota kulminovala na 150 / 100tisíc v roku 1983 a po legalizácii v roku 1989 klesla na 60 / 100 tisíc v roku 1990.

2.1 Rozhodnutie Ústavného súdu SR - Pl. ÚS 12/0

2.2 Interrupčný zákon a Pl. ÚS 12/01

Pri zaoberaní sa okolnosťami, ktoré predchádzali rozhodnutiu Ústavného súdu, je podľa mňa potrebné začať v prvom rade tou najzásadnejšou otázkou – samotným prijatím

³⁸ Napr. Japonsko, Fínsko, Veľká Británie či India

sporného zákona č. 73/ 1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva a predošlou úpravou, ktorú daný zákon reflektuje a ďalej rozvíja.

Vychádzajúc z obdobia pred prijatím tohto zákona, na Slovensku bolo umelé ukončenie tehotenstva do roku 1950 trestným činom. Zákon č. 86/1950 Sb. pripustil jediný dôvod pre interrupciu, a to zdravotné príčiny. Štatistika interrupcií potvrdzuje ich výrazný nárast najmä po roku 1958, keď zákon č. 68/1957 Sb. okrem zdravotných dôvodov povoloval interrupciu aj zo sociálnych príčin. Doktorka Trepíková, poslankyňa Národného zhromaždenia, si pri obhajobe tohto zákona položila 3 rečnícke otázky:

„Aký vplyv bude mať zákon na otázku populácie? Ako sa prejaví na zdravotnom stave ženy? Podarí sa nám zmeniť pomer matky k nevítanému dieťaťu?“

Poslankyňa tak v čase prijatia zákona dospela k záveru, že nová právna úprava bude mať pozitívny charakter vo všetkých oblastiach.

Na základe zákona č. 68/ 1957 Sb. bol následne zavedený povoloovací systém, kedy o interrupciách v jednotlivých prípadoch rozhodovali zvláštne interrupčné komisie. Táto úprava sa však už koncom 70. rokov javila ako zastaralá, a preto ju časom vystriedal nový zákon č. 73/ 1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva, do značnej miery liberálny, ktorý sa tak stal terčom modernej kritiky zástancov hnutia Pro-Life, a ktorý bol predmetom daného sporu na úrovni Ústavného súdu SR.

Nový interrupčný zákon spomínané povolovacie komisie zrušil, nakoľko v praxi sa zavedený postup pre ženy ukázal ako nepríjemný až ponižujúci. Zákon pripustil interrupciu na žiadosť ženy (do 12. týždňa tehotenstva, ak tomu nebránili zdravotné dôvody, ak bol v ohrození život ženy alebo bolo preukázané ťažké poškodenie plodu), ktorej rozhodovacia voľnosť bola koncipovaná ako osobnostné právo (v prípade ženy vo veku do 16 rokov so súhlasom zákonného zástupcu).³⁹

Spravodajkyňa pre ČNR v čase prijatia nového interrupčného zákona konštatovala, že snaha ľudí určovať a regulovať počet svojich detí je neoddeliteľnou súčasťou modernej civilizácie, k čomu uviedla: "Organizace spojených národů tuto skutečnost akceptovala a prohlásila právo na plánované rodičovství za jedno ze základních lidských práv."

Prijatie zákona napokon sprevádzala tiež vyhláška Ministerstva zdravotníctva, ktorá umožnila vykonanie zákroku od 12. až do 24. týždňa tehotenstva z genetických dôvodov. Hranica 24. týždňa (aj pod zámenkou genetických dôvodov) je však podľa môjho názoru výrazným vybočením z koncepcie okamihu vzniku života, ktorú som spomenul v prvej kapitole, čím sa bližšie zaoberal tiež Ústavný súd.

³⁹ Platné znenie zákona dostupné na: <http://moznostvolby.host.sk/zakon73.htm>

2.3 Pl. ÚS 12/01 a právne aspekty

Právo na život je zásadným právom a prvotným pilierom celého systému ochrany základných ľudských práv a slobôd. Právny poriadok Slovenskej republiky tak chráni život ako kľúčovú hodnotu právneho a demokratického štátu, čo Ústavný súd Slovenskej republiky dôkladne zohľadnil a náležite objasnil v jednom zo svojich najvýznamnejších rozhodnutí. Tomuto rozhodnutiu a jeho základným právnym aspektom sa preto aj ja budem venovať na základe rozboru myšlienok, ktoré Ústavný súd v otázke posudzovania ústavnosti interrupčného zákona a na základe interpretácie Ústavy SR vyvodil. Tú považujem za dôležitú taktiež z dôvodu podobnosti ústavy a úpravy interrupcií v Českej republike, kde by v najbližších desaťročiach mohol nastať podobný scenár.

Pre posudzovanie situácie na Slovensku sa jedným zo zásadných bodov argumentácie stal výklad článku 15 odstavca 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“). Zo znenia tohto ustanovenia priamo vyplýva, že ústavodarca rozlišuje medzi právom každého na život (vo vete prvej) a ochranou nenarodeného ľudského života (vo vete druhej). Toto rozlíšenie preto podľa Ústavného súdu naznačuje základný rozdiel medzi právom na život ako osobným, subjektívnym nárokom a ochranou nenarodeného ľudského života ako objektívnou hodnotou. Interpretovať spomínanú druhú vetu čl. 15 ods. 1 len ako proklamáciu a hovoriť o tejto vete ako o normatívne bezvýznamnej je podľa názoru Ústavného súdu nesprávne, avšak jej ústavný kontext nedosahuje takú intenzitu, aby o nej bolo možné hovoriť ako o základnom práve. Podľa môjho názoru je odlišenie slova „každý“ od „nenarodeného ľudského života“ správne. Slovo každý nielenže vzbudzuje dojem, že pojednáva o osobách ako o každej ľudskej bytosti, no ústavodarca podľa mňa takýto význam slova pri tvorbe daného ustanovenia tiež zamýšľal. Pri interpretácii čl. 15 ods. 1 je však podľa môjho názoru nutné zamerať sa hlavne na význam slova život. Ak by Ústavný súd dospel k názoru, že nenarodený ľudský život nie je proklamáciou objektívnej hodnoty, ale skutočným subjektom hodným právnej ochrany, aby mohol byť život chránený, musí podľa mňa v prvom rade vzniknúť, a píše vznikom života je jeho ochrana podmienená. Podstatná preto nie je otázka, či je nenarodený ľudský život len hodnota, ale kedy život reálne vzniká? Práve od tohto momentu možno totiž hovoriť o význame úlohy štátu chrániť ľudský život. K tejto otázke v danom prípade sa samozrejme ešte dostanem.

K posudzovaniu nenarodeného ľudského života ako osoby navyše Ústavný súd poznamenal, že vytváranie nových subjektov práva prostredníctvom judikatúry by bolo v rozpore s ústavným postulátom rovnosti ľudí v právach, s čím sa stotožňujem. V opačnom prípade by tak bolo podľa mňa nutné rozlišovať osoby nielen na fyzické a právnické, no taktiež nenarodené. Takéto riešenie by predstavovalo akési dotváranie ústavy, ktoré by podľa Ústavného súdu „malo potencionálne nevypočítateľné následky vytvárania rozličných kategórií základných práv, obsah ktorých by bol určovaný v závislosti na nositeľoch týchto práv.“ Preto si myslím, že posudzovať nenarodený ľudský život len ako objektívnu hodnotu (opäť však len do istej hranice) je správne.

K porovnaní významu základných práv, akým je právo na život, ktoré podľa Ústavy náleží „každému“, a hodnôt ústavne zakotvených sa súd navyše vyjadril slovami: „Ústava nevyklučuje vyvažovanie základných práv a slobôd s ústavnými hodnotami, ale toto vyvažovanie má inú kvalitu ako vyvažovanie jednotlivých základných práv a slobôd.“ Nepriamo tak Súd poukázal na to, že práve základným právam a slobodám (v tomto prípade preto právam a slobodám žien) je v úlohe štátu ochraňovať ľudský život prikladaná vyššia dôležitosť.

Druhým najzásadnejším bodom argumentácie Ústavného súdu SR sa stal výklad práva na súkromie (tak ako v prípade argumentácie ďalších ústavných súdov), obsiahnutý v článku 16 ods. 1 a článku 19 ods. 2. Právo na súkromie a ochranu súkromného života v spojení s princípom slobody tak aj v tom najzákladnejšom vymedzení, opierajúc sa aj o základné právo na ľudskú dôstojnosť, garantuje jednotlivcovi možnosť autonómneho sebaurčenia. Do tohto rámca tak nepochybne patrí a je ústavou chránené aj rozhodovanie ženy o vlastnej duševnej, no v otázke interrupcií predovšetkým telesnej integrite, a preto okrem iného aj o tom, či počne dieťa a aký bude mať jej tehotenstvo priebeh. K slobodnému rozhodovaniu o telesnej integrite Ústavný súd uviedol toto významné tvrdenie: „Otehotnením (plánovaným, neplánovaným, dobrovoľným alebo v dôsledku násillia) sa žena nevzdáva svojho práva na sebaurčenie.“ Aj vo vymedzení tohto tvrdenia je tak podľa mňa možné zreteľne pozorovať vplyv liberalizácie, nakoľko nezáleží na dôvode, ktorý ženu k zákroku vedie. Akékoľvek obmedzenie tohto práva ženy slobodne sa rozhodnúť preto predstavuje zásah do ústavného práva ženy na súkromie. Ústavný súd pripustil zásah do tohto základného práva jedine v súlade so zákonom, ktorý by sledoval cieľ, ktorého ochrana je v demokratickej spoločnosti nevyhnutná.

Úlohou Ústavného súdu tak bolo hľadanie východiska z kolízie medzi ústavou chránenou hodnotou a právom ženy na súkromie. Podľa Ústavného súdu preto „hodnotu nenarodeného ľudského života možno chrániť len do takej miery, aby táto ochrana

nespôsobovala zásah do podstaty slobody ženy a jej práva na súkromie.“ Opäť sa preto dostávame k otázke hranice, ktorá by túto kolíziu, no taktiež podstatu celého problému riešila (zároveň by tak rešpektovala právo ženy a ústavnú hodnotu nenarodeného života).

Keďže zákon č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva zavádza možnosť ženy bez nadbytočnej reštrikcie zo strany štátu požiadať o umelé ukončenie tehotenstva v priebehu určitej fázy tehotenstva a zároveň po tejto fáze chráni integritu plodu (tým pádom rešpektuje čl. 15 ods. 1), protiústavnosť tohto zákona podľa názoru Ústavného súdu nie je daná. Hranica dvanástich týždňov ako limit na vykonanie ukončenia tehotenstva na žiadosť matky, ktorý interrupčný zákon zavádza, podľa Ústavného súdu nemožno považovať za svojvoľný. K môjmu vyššie uvedenému tvrdeniu, že Ústavný súd SR bol do istej miery ovplyvnený tiež prístupom k danej problematike v zahraničí, stojí za zmienku tvrdenie, podľa ktorého „táto lehota sa odvíja od vytvárania senzibility plodu a je v súlade s prevažujúcou európskou praxou relevantného zákonodarstva štátov umožňujúcich ukončenie tehotenstva na žiadosť.“

Ústavný súd uviedol, že za stanovenie tejto hranice zodpovedá zákonodarca v optimálnom súlade s aktuálnym stavom poznania lekárskej vedy, a preto Súdu prísluší len posudzovanie prípadného excesu zákonodarcu. Aj v tomto bode sa preto s Ústavným súdom stotožňujem. Za spomínaný exces zákonodarcu je podľa mňa možné považovať posunutie tejto hranice, respektíve jej rozšírenie (viď nižšie uvedená vyhláška ministerstva zdravotníctva). K spomínanej hranici sa v poslednom bode argumentácie Ústavný súd napokon vyjadril slovami: „Lehota na vykonanie ukončenia tehotenstva predstavuje podľa názoru ústavného súdu natoľko podstatnú otázku zákonnej úpravy, že musí byť upravená iba zákonom, a preto je úprava podzákonnou normou vylúčená.“

Navyše je podľa mňa z právneho hľadiska vhodné poukázať tiež na posudzovanie nenarodeného ľudského života z pohľadu občianskeho práva, teda z pohľadu ďalších zákonných noriem, na čo poznamenal tiež Ústavný súd. Vychádzajúc z ustanovenia § 7 ods. 1 občianskeho zákonníka sa nasciturus síce môže stať subjektom práva ex tunc, a preto podľa Ústavného súdu ex tunc aj nositeľom základných práv, avšak pod podmienkou, že sa narodí živý. Aj v prípade občianskeho práva je preto možné pozorovať ochranu nascitura, avšak aj táto ochrana je podmienená vlastným životom, preto prípad narodenia sa mŕtveho dieťaťa považujem za podobný ako posudzovanie plodu do 12. týždňa tehotenstva, kedy ešte neprejavuje znaky, na základe ktorých by bolo možné konštatovať vznik života.

Na základe uvedeného teda považujem za správne stanovisko Ústavného súdu, podľa ktorého interrupčný zákon nie je v rozpore s Ústavou. Na jednej strane reflektuje právo na súkromie ženy, na strane druhej rešpektuje právo na život zakotvené v čl. 15 Ústavy. Za správne preto považujem tiež zrušenie vyhlášky ministerstva zdravotníctva č. 74/1986 Zb., umožňujúca podstúpenie interrupcie po od 12. do 24. Týždňa z genetických dôvodov. Posunutie striktno a objektívne stanovenej hranice o 12 týždňov, čo je dvojnásobok tohto stanoveného limitu, je tak podľa mňa nepochybne značným odbočením zákonodarcu bez ohľadu na dôvod. Nakoľko plod, aj keď s genetickou vadou, v tomto období prejavuje určité známky života, nemožno jeho život viac považovať za objektívnu hodnotu (význam takéhoto posúdenia opäť vidím v oblasti biomedicínskych výskumov).

V súvislosti s medzinárodným právom a praxou ESLP je na záver nutné uviesť, že ak by Ústavný súd SR akceptoval argumenty navrhovateľov, prinieslo by to výrazné a nespravodlivé zhoršenie ľudských práv žien priznaných zmluvami, ktoré Slovensko prijalo. Vykladanie čl. 15 Ústavy SR v prospech práva na život plodu by tak bolo v rozpore s Dohovorom ako aj judikatúrou a legislatívou prevažnej väčšiny štátov Rady Európy. Na základe uvedeného preto zastávam názor, že v medzinárodnom práve neexistuje opora na zrušenie interrupčného zákona alebo článku 15 Ústavy SR rovnako ako v prípade ďalších európskych krajín. Minister spravodlivosti Daniel Lipšic v dobe rozhodovania o ústavnosti interrupčného zákona síce konštatoval, že ESLP sa veľmi zreteľne vyjadril - otázka miery ochrany nenarodeného ľudského života je vecou národného práva (skutočnosť, kedy začína život, musí byť rozhodnutá na úrovni jednotlivých štátov), a nie jeho vecou, avšak vždy tu bude existovať precedens, ktorý ESLP v danej problematike priniesol.

2.4 Pl. ÚS 12/01 a spoločenské aspekty

Okrem významu riešenia umelého ukončenia tehotenstva na úrovni jednotlivca, zásadný je tiež celkový spoločenský dopad. Ani rozhodovanie Ústavného súdu sa tak neobišlo bez aspektov, ktoré sa v slovenskej spoločnosti objavili alebo ku ktorým by v prípade

odlišného výsledku mohlo dôjsť. Tie, ktoré považujem za najdôležitejšie a na ktorých je možné názorne demonštrovať vzťah práva, justície a spoločnosti, preto v stručnom prehľade spomeniem v tejto kapitole.

Som presvedčený o tom, že jedným z najvýznamnejších faktorov, ktorými bola spoločnosť v čase rozhodovania o ústavnosti sporného interrupčného zákona do značnej miery zasiahnutá a ovplyvnená (najmä jej katolícka časť), bolo naliehanie Vatikánu. To v spolupráci s kresťanskými demokratmi vyústilo až do návrhu Zmluvy o výhrade svedomia medzi Slovenskom a Svätou stolicou, pripravovanej od roku 2003, ktorej zamýšľaným účelom bolo najmä obmedzenie interrupcií a ktorá podľa mňa stojí v danej problematike za zmienku. Mimovládne organizácie, ktoré sa zaoberajú ľudskými/ženskými právami, vyzvali otvoreným listom premiéra SR, aby na rokovaní vlády odmietol návrh Zmluvy so Svätou stolicou o práve uplatňovať výhradu svedomia. V otvorenom liste premiérovi SR Mikulášovi Dzurindovi sa uvádza, že súhlas so Zmluvou a jej ďalekosiahle následky ohrozujú základne princípy právneho, sekulárneho a demokratického štátu. Podľa JUDr. Jána Drgonca, DrSc., bývalého sudcu Ústavného súdu SR a predsedu Ústavnoprávneho výboru NR SR, výhrada svedomia znamená „právo vyhnúť sa zákonnej povinnosti v mene vyššej povinnosti, ktorú ukladá svedomie“, a preto označil viaceré ustanovenia spomínanej zmluvy za protiústavné. Podľa môjho názoru má pre svedomie lekára (odhliadnuc od svedomia učiteľa či zástupcu inej profesie) oveľa väčší význam už len Hippokratova prísaha, a preto za základný cieľ, (ako aj samotný dôsledok) Zmluvy o výhrade svedomia považujem vplyv na spoločenské povedomie, vedené proti interrupčnému zákonu.⁴⁰

Významným spoločenským dopadom v čase rozhodovania, presnejšie v jeho konečnej fáze, bola kampaň aktivistov Pro Life s názvom: Právo na život. Kampaň prebiehala od 1.9. do 3.9. 2007 formou vyvesenia 500 kusov billboardov po celom Slovensku, za podpory Európskeho Centra pre Bioetickú Reformu (CBR Europe) a občianskeho združenia Pastor bonus. V porovnaní s politickou kampaňou či bežnou reklamou sa 500 kusov môže javiť ako zanedbateľný počet, no rozsah spoločenského dopadu a následných diskusií je s týmto počtom neporovnateľný. Dôvodom, prečo sa táto kampaň javí ako úspešná, je grafické spracovanie billboardu, znázorňujúce mŕtvy plod v zovretí ľudskej ruky, ktoré do značnej miery zasiahlo spoločenské cítenie a vyvolalo tak vlnu pobúrenia. Pre lepšiu predstavu čitateľa som toto

⁴⁰ ChangeNet: Zmluva výhrade svedomia porušuje Ústavu SR. Dodupné na: <http://www.changenet.sk/?section=spr&x=99317&cat=14662>

Bližšie informácie dostupné na stránkach NR SR: www.nrsr.sk/Dynamic/Download.aspx?DocID=332351

grafické znázornenie zaradil až do obrazovej prílohy práce. Hovorca kampane, Marek Nikolov, sa k tejto kampani vyjadril slovami: „Kampaň vyvolala širokú verejnú diskusiu o tejto závažnej téme. Aj vďaka nej bol, podľa vyjadrenia Spoločnosti pre plánované rodičovstvo, stiahnutý návrh zákona, ktorý mal vnútiť každej nemocnici vykonávať umelé potraty. Sme presvedčení, že vláda ako i široká verejnosť teraz lepšie chápu pracovníkov v zdravotníctve, ktorí majú morálne zábrany usmrcovať nenarodené deti“, dodáva Marek Nikolov, hovorca kampane.“⁴¹

Jana Tútková, spoluorganizátorka kampane, považuje rozhodnutie Ústavného súdu za sklamanie a interpretáciu ústavných sudcov za socialistickú. K otázkam ako: Mala by žena stratiť právo rozhodnúť sa? Môže sa žena rozhodnúť po znásilnení či ako sa dokáže matka postarať o nechcené dieťa?, Jana Tútková odpovedala slovami: „Žena má právo rozhodnúť sa, ale len do momentu, kým počne... Dieťa má ľudskú dôstojnosť od počatia. Bez ohľadu na okolnosti, ako bolo počaté... Každé dieťa je chcené“.⁴² Už len takúto odpoveď v mene všetkých slovenských (ako aj ostatných) žien preto považujem za absurdnú.

Ku spomínanej kampani sa napokon vyjadrila tiež Rada pre reklamu, podľa ktorej bola kampaň neetická. Podľa etického kódexu každá reklama musí byť slušná a zodpovedná voči všetkým spotrebiteľom. Kampaň Právo na život však taká podľa arbitrážnej komisie nebola. Predsedníčka komisie, Jarmila Grujárová, k tomuto záveru uviedla: „Kampaň zasiahla všetky vekové skupiny od malých detí až po starších občanov. Mohla šokovať a niektorým prívodiť aj psychickú ujmu.“ Sám sa s týmto názorom stotožňujem, a preto takýto zásah do spoločenského povedomia považujem za prehnaný.

Netreba podľa mňa zabúdať tiež na pozitívny dopad rozhodnutia Ústavného súdu. Okrem zachovania možnosti voľby ženy toto rozhodnutie podnietilo aj výchovnú sféru. Výchova mladých žien (no taktiež mužov) k plánovanému a zodpovednému rodičovstvu v rodine, školách či zdravotníckych zariadeniach, výchovné pôsobenie v oblasti sociálnej a kultúrnej s využitím prostriedkov k zabráneniu tehotenstva je podľa mňa omnoho účinnejšie a morálnejšie, než vyššie uvedená kampaň.

Aké dôsledky by však mal negatívny verdikt a vyhlásenie interrupčného zákona za protiústavný? V prvom rade tu vystáva problematika nelegálneho ukončenia tehotenstva či takzvanej interrupčnej turistiky. Prvý prípad je v mnohých krajinách pomerne častý a žena pri

⁴¹ Právo na život: Kampaň úspešná: Ľudské životy zachránené! Dostupné z: <http://web.pravonazivot.sk/>

⁴² Mikuláš Jesenský, Veronika Šútková: Súd: Interrupcie sú ústavné. Dostupné z: <http://www.sme.sk/c/3620765/sud-interrupcie-su-ustavne.html>

ňom podstupuje mimoriadne zdravotné riziko. Nelegálnu interrupciu si totiž vyvolá žena sama alebo ho vykoná iná neskúsená osoba, prípadne lekár bez zákonného oprávnenia. V minulosti si ženy vyvolávali interrupciu rôznymi manipuláciami: mechanickými spôsobmi, užitím rozličných liekov, hormónov, niekedy dokonca aj takých prípravkov, ktoré zapríčinili otravu krvi. Tento druh interrupcie tak môže spôsobiť často okrem trvalej neplodnosti aj smrť ženy.

Druhý zo spomínaných prípadov sa zas mnohokrát javí ako ekonomicky náročný, keď ženy musia pre ukončenie nechceného tehotenstva vynaložiť nemalé finančné úsilie a vycestovať za zákrokom do zahraničia. Ako vhodný príklad uvediem situáciu v Írsku, kde interrupcie ešte stále predstavujú závažný problém, a kde od roku 1980 podľa štatistických zistení vycestovalo prinajmenšom 138 000 žien za umelým ukončením tehotenstva do krajín, v ktorých sú interrupcie legálne (prevažne do Anglicka).

Extrémnym prípadom, ktorý spomínam síce nerád, no ktorého existenciu nemožno zanedbať, je vražda novorodenca matkou, ktorej skutková podstata je samostatne vymedzená v mnohých trestných zákonníkoch (napr. Česká republika či Estónsko). Len evidovaných a trestaných vražd novorodencov je každoročne niekoľko, preto si netrúfam odhadnúť, aký by tento počet mohol byť v prípade, ak by bol žene odoprený slobodný prístup k interrupciám a ak by sa interrupčná turistika či nelegálne ukončenie tehotenstva javili ako neefektívne. Samozrejme, v súčasnosti existuje možnosť adopcie či špeciálne záchranné hniezda pre nechcené deti, ktoré sú rozumnou reakciou na túto skutočnosť, no aj riešenie tejto problematiky vraždou bohužiaľ predstavuje pre niektoré ženy krajné riešenie.

De facto tak ani reštriktívna zákonná úprava nedokáže vždy ženu odradiť od podstúpenia zákroku nelegálne, v zahraničí alebo od radikálneho riešenia nechceného tehotenstva. Ako už povedal Hannibal: „Cestu si nájdem alebo spravím.“ Zákaz interrupcií by tak podľa mňa predstavoval iba zdanlivé riešenie, a preto jediným reálnym východiskom tejto problematiky je liberálna legislatíva s jasne stanovenou hranicou prípustnosti.

Záver

Spory ohľadne interrupcií sa dočkali prelomových diskusií a riešení v oblasti práva najmä v priebehu 20. storočia. Práve 20. storočie podľa mňa predstavuje zásadný medzistupeň vo vývoji ľudského myslenia a základný deliaci článok medzi dobou minulou a budúcou. Obe svetové vojny a celkové spoločenské odlúčenie v prvej polovici či následné zavedenie

nevyhnutných prostriedkov a mechanizmov pre ochranu základných ľudských práv a slobôd v druhej polovici storočia výrazne ovplyvnili a predznamovali vývoj a smerovanie spoločnosti do podoby, ako ju poznáme v súčasnosti. Aj právo na život a problematika interrupcií sa tak v priebehu 20. storočia stala predmetom liberalizačných tendencií pôsobiacich v čoraz väčšej miere i dnes, ktorých najvýznamnejším dopadom je výrazné rozšírenie demokratických práv vo sfére osobnej autonómie jednotlivca.

Významnú úlohu v otázke liberalizácie spoločnosti pritom zohrali sudy na ústavnej či medzinárodnej úrovni, ktorých právne myšlienky sa stali zásadným východiskom pre ďalšie smerovanie tejto problematiky. Národné sudy sa tak už niekoľkokrát venovali právnemu statusu plodu v kontexte zákona o prístupe k interrupciám a posudzovaniu kolízie práva na život s právom na súkromie matky, v ktorom dospeli k značne liberálnym riešeniam. Rovnako legislatíva v USA, Európe, Veľkej Británii a jej domíniách či dokonca v silne kresťansky založených štátoch, akými sú krajiny latinskej Ameriky, dospela už mnohokrát k rovnakému záveru – interrupcie sú legálne, pričom ich zákaz predstavuje závažný zásah do prirodzených práv žien. K riešeniu danej problematiky s vývojom spoločnosti a vplyvom protichodných myšlienok preto nevyhnutne došlo napokon aj na území Slovenska.

Slovenský ústavný súd tak v jednej z najdôležitejších káuz od doby jeho samostatnej existencie po šiestich rokoch čakania vplyv liberalizačných tendencií spoločne s právom na súkromie matky potvrdil. Dovolím si preto konštatovať, že aj toto rozhodnutie sa svojim významom zaradilo k tým, ktoré budú mať v budúcnosti zásadný vplyv na legislatívny vývoj v krajinách, kde interrupcie ešte stále predstavujú právny a etický problém. Každá moderná demokratická spoločnosť predsa podľa mňa považuje ochranu slobôd a základných práv, akým je nepochybne tiež právo na súkromie, za jednu zo svojich prvoradých úloh. Ženám na Slovensku preto na základe tohto rozhodnutia ich právo slobodnej voľby, či plod donosia, alebo včas požiadajú o interrupčný zákrok, zostáva, zatiaľ čo ženám v ostatných častiach sveta sa aj na základe rozhodnutia Ústavného súdu SR črtá nádej na zmenu postoja zo strany štátu a následnú legalizáciu.

Rozhodnutie Ústavného súdu SR ako aj ďalšie vybrané rozhodnutia z iných oblastí sveta tak neprispelo len k právnemu posúdeniu problematiky, no v neposlednom rade tiež k odvráteniu významných negatívnych spoločenských dôsledkov, akými sú interrupčná turistika či nelegálne ukončenie tehotenstva, ktoré v dôsledku neprofesionálneho zákroku končí mnohokrát tragickou smrťou ženy. Už len spomínaná situácia v minulom Rumunsku či v súčasnom Írsku je preto podľa môjho názoru dostatočne alarmujúca k tomu, aby štáty

podporili liberálnu legislatívu, ktorú považujem za jediné a spravodlivé riešenie problematiky interrupcií.

Na druhej strane, najzávažnejším problémom, ktorý v liberalizácii interrupcií vidím, je prenesenie otázky práva na život a rozhodovania o ňom aj na ďalšie fenomény, akými sú embryonálne výskumy na úrovni biomedicínskych technológií či genetického inžinierstva. Domnievam sa, že posudzovanie podobných fenoménov a ich spoločenský dopad bude v budúcnosti do značnej miery závisieť od dôslednej právnej úpravy a následného výkladu súdov práve ohľadne interrupcií, kde podľa môjho názoru problematika rozhodovania o práve na život začína. Aj z tohto preto hľadiska považujem vybrané rozsudky spoločne s rozhodnutím Ústavného súdu Slovenskej republiky za zásadné a som presvedčený o tom, že v budúcnosti tak zohrajú významnú úlohu pri posudzovaní ďalších problémov, ktoré so sebou moderná doba ešte len prinesie.

Je však podľa mňa vhodné poukázať tiež na fakt ohľadne umelého ukončenia tehotenstva, ktorý som v tejto eseji nespomenul a ktorý považujem za dôležitý. Odhliadnuc od skutočnosti, že počet interrupcií v dôsledku moderných metód antikoncepcie či vyššie spomenutého výchovného prístupu k mládeži v súčasnosti klesá, je podľa môjho názoru potrebné si uvedomiť tiež to, že cirkevní a politickí predstavitelia, mnohí odporcovia umelého ukončenia tehotenstva, právnici či členovia neslávných interrupčných komisií boli a sú v prevažnej väčšine muži, ktorí rozhodujú o právach žien. Muži, ktorí sa nikdy nebudú môcť osobne zaoberať otázkou materstva a ktorí sa nikdy nebudú môcť ocitnúť v situácii nechceného tehotenstva v dôsledku sociálnych či ekonomických dôvodov, zdravotných komplikácií alebo dokonca násilia na nich spáchaného. Pri rozhodovaní o skutočnostiach, ktoré majú významný dopad na opačné pohlavie a tým pádom tiež na väčšiu časť našej spoločnosti, je preto podľa môjho názoru nutné vychádzať nie len z interpretácie príslušných prameňov práva, no hlavne zo širších súvislostí, kladúc dôraz na dôkladné zohľadnenie všetkých faktorov z viacerých hľadísk. Najdôležitejším z nich je pritom podľa mňa striktna stanovená hranica medzi absolútnou slobodou voľby a absolútnym zákazom, než jednosmerné konzervatívne riešenie problematiky. Hranica, po ktorú je možné hovoriť o slobodnej voľbe matky a od ktorej o vzniku nového samostatného života, chráneného vlastným osobnostným právom.

Zoznam použitých prameňov

Knižné zdroje

BALL, H. *The Supreme Court in the intimate live sof Americans: birth, sex, marriage, childrearing, and death*. 1. Vydanie. New York : New York University Press, 2002

FILIP, J. *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2004

FOOT, P., JARVIS THOMSON, J., SUMNER, L. W., QUINN W., DWORKIN, R., KISS, J. *Právo ženy? Štúdie o problematike interrupcií*. 1. Vydanie. Bratislava: KALLIGRAM, 2003

HABERMAS, J. *Budoucnost lidské přirozenosti*. Praha: Filosofia, 2003

KUKLÍK, S. *Dějiny angloamerického práva*. 1. Vydanie. Praha:Linde, 2007

KÜHN, Z. *Ochrana lidského plodu v trestním právu*. 1. Vydanie. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1998

ŠTURMA, P. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. 1. Vydanie. Praha: C. H. Beck, 1999

WELLMAN, C. *Medical law and moral rights*. 1. Vydanie. Dordrecht: Springer, 2005

ZIMEK, J. *Právo na život*. 1. vydanie. Brno: Masarykova univerzita, 1995

Internet

Guttmacher Institute: Facts on Induced Abortion Worldwide. Dostupné z:

http://www.guttmacher.org/pubs/fb_IAW.html

ChangeNet: Zmluva výhrade svedomia porušuje Ústavu SR. Dostupné na:

<http://www.changenet.sk/?section=spr&x=99317&cat=14662>

Mikuláš Jesenský, Veronika Šútková: Súd: Interrupcie sú ústavné. Dostupné z:

<http://www.sme.sk/c/3620765/sud-interrupcie-su-ustavne.html>

Olga Pietruchová: Interrupcie a právo. Dostupné z:

http://www.rodicovstvo.sk/interrupcie_pravo.htm

Petr Kovář, J.Karhan: Stav a vývoj zákonodárství umělého přerušení těhotenství ve světě a u nás. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006011310>

President and fellows of Harvard College, Harvard Human Rights Journal: *VO V. FRANCE AND FETAL RIGHTS: THE DECISION NOT TO DECIDE*. Dostupné z:

<http://www.law.harvard.edu/students/orgs/hrj/iss18/goldman.shtml>

Právo na život: Kampaň úspešná: Ľudské životy zachránené! Dostupné z:

<http://web.pravonazivot.sk/>

Sara Miller Llana: Mexico's Supreme Court upholds abortion law. Dostupné z:

<http://www.csmonitor.com/World/Americas/2008/0829/p25s22-woam.html>

TASR: Štrasburg vyzval na zlegalizovanie interrupcií. Dostupné z:

<http://dnes.atlas.sk/svet/189085>

Veľvyslanectvo Nemecka, Questions & Answers about Germany: Health Care, Health Issues and Social Welfare: Health Issues: Is Abortion Legal?. Dostupné z: http://www.germany-info.org/relaunch/info/facts/facts/questions_en/health/healthissues3.html

Zoznam súdnych rozhodnutí

Rozhodnutie Európskej komisie pre ľudské práva, 408 Paton v. United Kingdom

Rozhodnutie francúzskej Ústavnej rady, 74-54, Loi relative à l'interruption volontaire de la grossesse (1975)

Rozhodnutie holandského ústavného súdu, Juristenvereniging Pro Vita v. De Staat der Nederlanden (1991).

Rozhodnutie kanadského najvyššieho súdu, Morgentaler et al. v. Her Majesty The Queen, 1 S.C.R. 30. (1988)

Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA, ROE v. WADE, 410 U.S. 113 (1973)

Rozhodnutie nemeckého ústavného súdu z 25. 2. 1975, BVerfGE 39 (1975)

Rozhodnutie nemeckého ústavného súdu z 28.5. 1993, 2 BvF 2/90 (1993)

Rozhodnutie rakúskeho ústavného súdu, 39 Erkenntnisse und Beschlüsse des Verfassungsgerichtshofes (1974)

Rozhodnutie Ústavného súdu Kolumbie, C-355/2005 (2007)

Rozhodnutie Ústavného súdu SR, Pl. ÚS 12/01

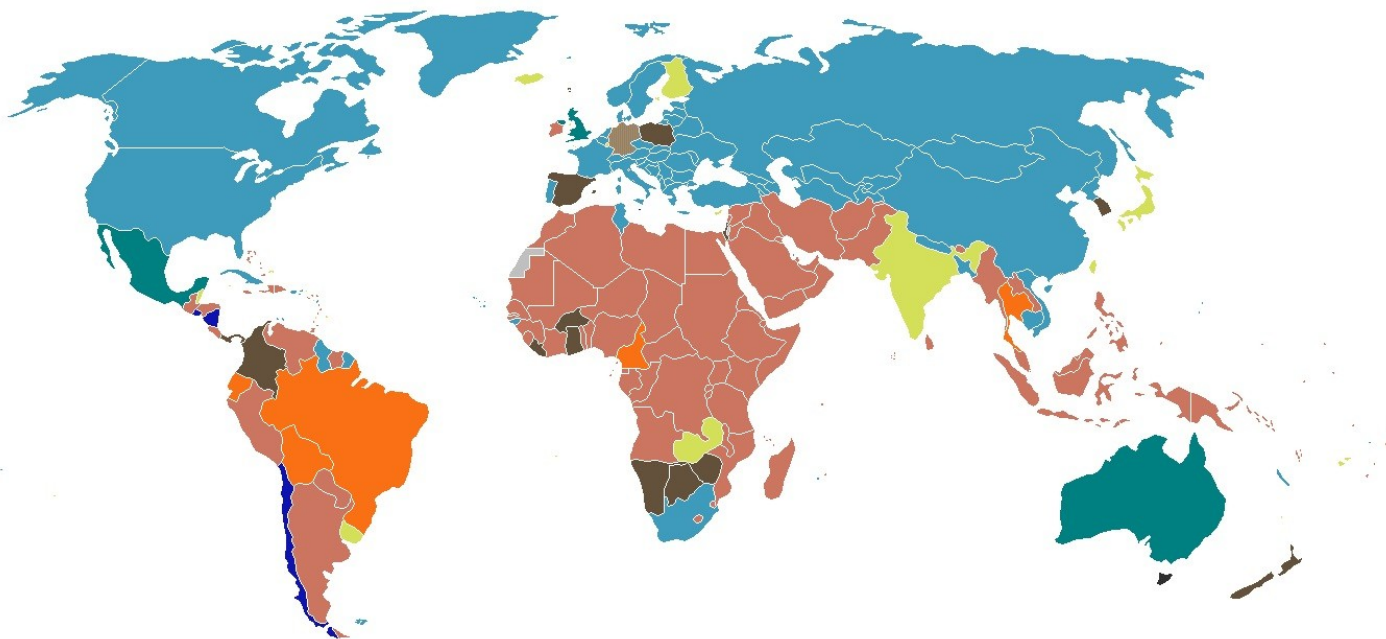
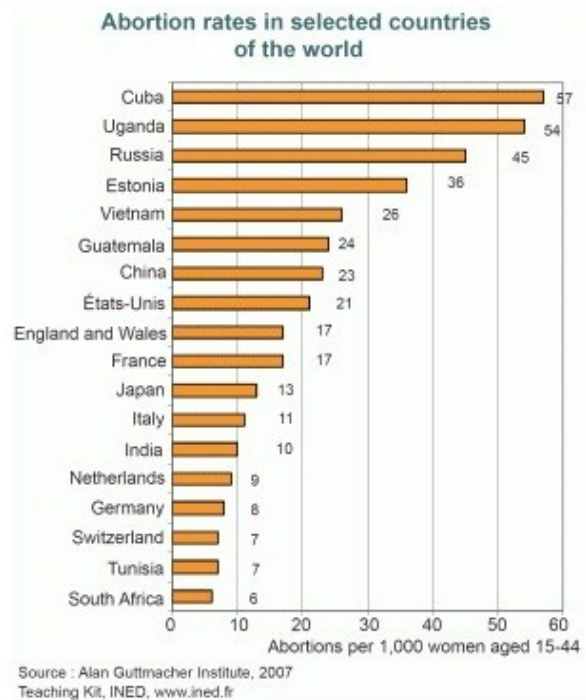
Rozhodnutie Vyššieho súdu v Južnej Afrike, Association of South Africa and others v. Minister of Health and others, 50 BMLR 241, (1998)

Výbor pre ľudské práva: *K.L. v. Peru*, CCPR/C/85/D/1153/2003 [2005] UNHRC 64 (November 2005).

Príloha č. 1 **Obrazová príloha**

Abortion Laws Around the World

- Legal on request
 - Legal for rape, maternal life, health*, socioeconomic factors and/or fetal defects
 - Legal for or illegal with exception for rape, maternal life, health* and/or fetal defects
 - Illegal with exception for rape, maternal life, and/or health*
 - Illegal with exception for maternal life and/or health*
 - Illegal with no exceptions
 - Illegal, but unenforced
 - Varies by region
 - No information
- * May include mental health

1. Prehľad miery interrupcií vo svete, zobrazenie legality interrupcií v jednotlivých krajinách sveta.

TEBE PRÁVO NA ŽIVOT ODOPRETÉ NEBOLO

INTERUPCIA
11. TÝŽDEŇ

OD ROKU 1957 BOLO NA SLOVENSKU USMRTENÝCH **1 370 000** DEŤÍ. WWW.PRAVONAZIVOT.SK

2. Kontroverzný billboard v rámci slovenskej kampane Právo na život

Fetal Growth From 8 to 40 Weeks

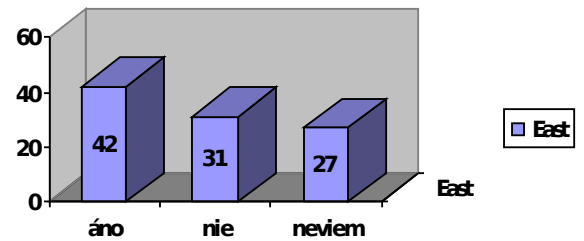

3. Jednotlivé fázy embrionálneho vývoja dieťaťa

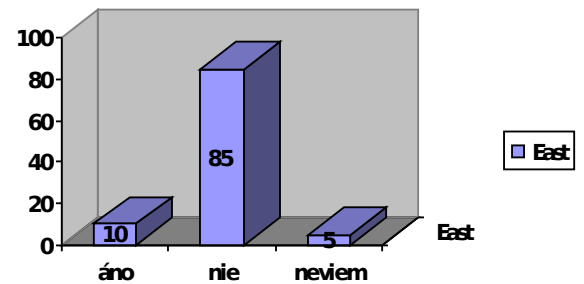
Príloha č. 2 Štatistická príloha

Poznámka: Uvedené štatistiky sú získané na základe prieskumu pomocou internetových sociálnych sietí. Ankety sa zúčastnilo 100 respondentov z Českej a Slovenskej republiky vo veku od 18 – 30 rokov v pomerne rovnakom zastúpení pohlavia.

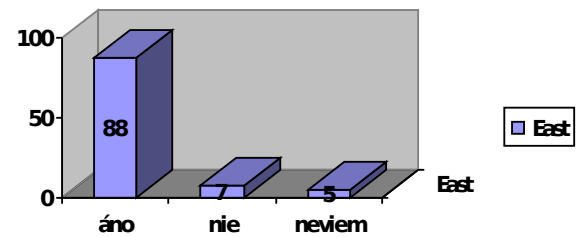
1. Myslíte si, že všeobecná informovanosť o problematike interrupcií je dostatočná?

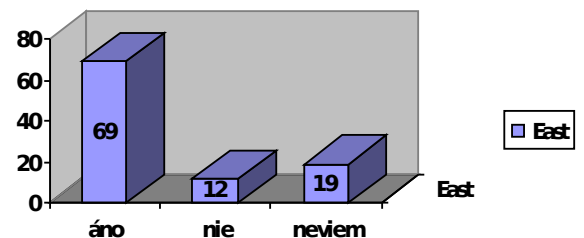
2. Myslíte si, že interrupcie by mali byť zakázané?

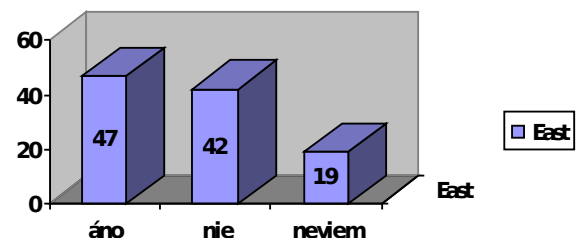
3. Súhlasíte s názorom, že žena by mala mať právo slobodnej voľby?

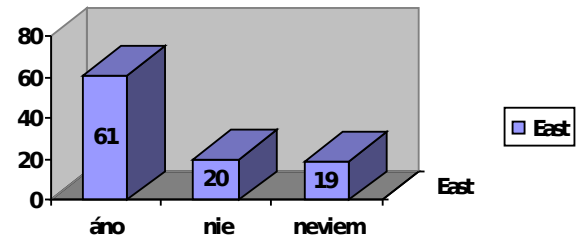
4. Zvolili by ste interrupciu v prípade, že by sa Vaše dieťa malo narodiť postihnuté?

5. Zvolili by ste interrupciu v prípade iných (napr. ekonomických) dôvodov?

6. Dokázali by ste v dôsledku nechceného tehotenstva a reštriktívnej legislatívy vycestovať za interrupciou do zahraničia?

7. Riskovali by ste v krajnom prípade podstúpenie neprofesionálneho zákroku vedúceho k ukončeniu nechceného tehotenstva?

